

MÔ HÌNH XÃ HỘI DÂN CHỦ Ở BẮC ÂU - GIÁ TRỊ VÀ GỢI Ý ĐỐI VỚI VIỆT NAM

PGS, TS THÁI VĂN LONG

*Phó Viện trưởng Viện Quan hệ quốc tế
Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh*

ThS NGUYỄN THỊ MINH THẢO

Viện Quan hệ quốc tế, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Tóm tắt: Trong những năm đầu thế kỷ XXI, mô hình xã hội dân chủ ở Bắc Âu đã đạt được sự tăng trưởng kinh tế vượt bậc, hệ thống phúc lợi xã hội tiên tiến, bảo vệ môi trường, gìn giữ, phát huy các giá trị, bản sắc văn hóa... Bên cạnh những thành tựu, các nước Bắc Âu cũng phải đối mặt với nhiều thách thức, rào cản trong quá trình phát triển. Thực tiễn đó có giá trị tham khảo hữu ích và gợi ý những đổi sách áp dụng trong quá trình phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Mô hình xã hội dân chủ; Bắc Âu; Dân chủ; Nhà nước phúc lợi.

Xã hội dân chủ ở Bắc Âu là một thuật ngữ được dùng để chỉ một loại hình tổ chức phát triển kinh tế - xã hội chung của các nước ở vùng Bắc Âu (gồm Đan Mạch, Thụy Điển, Phần Lan, Na Uy và Iceland). Đây là những quốc gia có mối quan hệ truyền thống lâu đời, có những điểm tương đồng cơ bản về mô hình phát triển xã hội. Phát triển kinh tế - xã hội của Bắc Âu đã đạt được những thành tựu to lớn về tăng trưởng kinh tế cao, hệ thống phúc lợi xã hội tiên tiến, bảo vệ môi trường và gìn giữ, phát huy các giá trị, bản sắc văn hóa đã và đang có giá trị tham khảo và gợi ý đối với phát triển Việt Nam hiện nay.

1. Những thành tựu trong thực tiễn phát triển kinh tế - xã hội của xã hội dân chủ ở Bắc Âu

a, Trên lĩnh vực chính trị

- *Đời sống chính trị ở các nước Bắc Âu khá ổn định và dân chủ*

Trước sự thay đổi nhanh chóng của tình hình thế giới hiện nay, các nước Bắc Âu vẫn duy trì được hệ thống chính trị khá ổn định, có tổ chức cao. Hệ thống chính trị được xây dựng với sự nhất trí của các đảng phái tả - hữu, trong đó các đảng dân chủ xã hội là đảng tiên phong. Nền dân chủ nghị viện hoạt động hiệu quả và có sự cân bằng giữa các trung tâm quyền lực khác nhau do văn hóa thỏa thuận và đồng thuận giữa các đối thủ chính trị. Sự thay đổi chính trị ở các nước Bắc Âu thường diễn ra từ từ thông qua bầu cử và cải cách từ nghị viện với sự đồng thuận và thái độ chính trị ôn hòa. Tinh thần dân chủ và trách nhiệm chính trị của công dân rất cao, số lượng cử tri tham gia bỏ phiếu trong các cuộc bầu cử thường có tỷ lệ lớn.

- *Xây dựng nhà nước pháp quyền với tính minh bạch của chính phủ*

Việc xây dựng nhà nước pháp quyền với tính minh bạch của chính phủ tiếp tục được coi trọng cũng là một yếu tố làm lên thành công của nhà nước phúc lợi ở Bắc Âu. Trước những biến động của tình hình, các đảng xã hội - dân chủ cầm quyền ở các nước Bắc Âu đã chuyển đổi từ “mô hình nhà nước phúc lợi xã hội” sang mô hình “nhà nước đầu tư xã hội” tạo ra những thay đổi tích cực về thực hiện chức năng của nhà nước phúc lợi trong điều kiện khủng hoảng kinh tế, khủng hoảng nợ công... Nhà nước kết hợp yếu tố quản trị kinh doanh của doanh nghiệp với quản lý xã hội, thực hiện hạch toán chặt chẽ trong chi tiêu công, đã tạo ra mô hình quản trị mới. Đó là, vẫn trên cơ sở của nhà nước phúc lợi, nhưng nay có sự kiểm soát chặt chẽ, hiệu quả hơn, nên đã chống được “hào phóng”, đảm bảo chi trả phúc lợi xã hội đúng đắn, hợp lý, từ đó hạn chế gây thất thoát cho ngân sách, tăng cường hiệu quả sử dụng thuế chi cho phúc lợi xã hội. Người dân thực hiện quyền giám sát hoạt động của chính phủ và đội ngũ công chức hiệu quả hơn. Các chính phủ Bắc Âu đều chứng minh được phẩm chất quản lý minh bạch, khả năng lựa chọn người tài làm việc trong các cơ quan nhà nước, nên có được lòng tin của xã hội đối với các thể chế chính trị hiện hành. Những khảo sát của Tổ chức minh bạch quốc tế trong thời gian gần đây đều đánh giá cao các chính phủ Bắc Âu về thành tích duy trì các chỉ số minh bạch, hạn chế tham nhũng và lạm quyền¹.

b, Trên lĩnh vực kinh tế

Thực hiện nền kinh tế thị trường xã hội có điều tiết nên khắc chế được nhiều khuyết tật nảy sinh trong quá trình phát triển

Mô hình kinh tế thị trường xã hội có điều tiết của các nước Bắc Âu thực chất là sự gắn kết trên cơ sở thị trường một cách hợp lý giữa các mặt kinh tế - xã hội và chính trị, trong đó có sự song song tồn tại các hình

thái phúc lợi xã hội và các thiết chế điều phối kinh tế. Có nghĩa là, vừa thừa nhận sở hữu tư nhân là động lực cơ bản phát triển kinh tế, chấp nhận chủ nghĩa tự do mới, nhưng vừa cố gắng sử dụng “bàn tay hữu hình” của nhà nước và cải cách chính trị để điều tiết, hóa giải những tác động xấu của kinh tế thị trường. Các chính phủ ở Bắc Âu, đã luôn đặt ra nhiệm vụ phải chuyển đổi mô hình tăng trưởng kinh tế, nhằm mục tiêu nâng cao sức cạnh tranh nền kinh tế, hướng tới là nền kinh tế tri thức (hàm lượng chất xám lớn), xanh (chống ô nhiễm môi trường), đề cao mô hình “Nhà nước đầu tư xã hội” (đưa hạch toán kinh tế chặt chẽ trong mô hình quản trị mới về nhà nước phúc lợi, đảm bảo sự hợp lý cho chi tiêu ngân sách xã hội); chuyển đổi tư duy phát triển từ chú trọng tốc độ tăng trưởng kinh tế sang tăng trưởng kinh tế bền vững và toàn diện; chuyển đổi mô hình tăng trưởng kinh tế ở cấp quốc gia, trong đó có ưu tiên các mô hình kinh tế mang tính bền vững và thân thiện với môi trường; giảm dần các ngành công nghiệp khai khoáng, hóa chất, khai thác rừng... chuyển sang những ngành có giá trị cao; đẩy mạnh cải cách kinh tế vĩ mô, kết hợp chặt chẽ giữa chính sách tài khóa, chính sách tiền tệ một cách linh hoạt; cải cách mạnh mẽ thị trường lao động, chuyển dịch các mạng lưới sản xuất và chuỗi giá trị... Tăng cường các hình thức liên kết quốc tế và khu vực, chú trọng yếu tố kết nối giữa các nền kinh tế. Do đó, trong khi kinh tế thế giới nói chung và châu Âu nói riêng suy thoái và phục hồi chậm trước khủng hoảng (từ năm 2008-2009), thì các nước Bắc Âu lại đạt được những thành tựu như: hệ thống phúc lợi xã hội phát triển cao hàng đầu thế giới; đều có chỉ số HDI hàng đầu thế giới; tuổi thọ trung bình đều trên 80 tuổi. GDP/đầu người đều thuộc loại hàng đầu thế giới. Theo thống kê của Ngân hàng thế giới và Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), năm 2017, GDP bình quân đầu người của Na Uy là 69.292 USD; Đan Mạch

46.602 USD; Thụy Điển 49.678 USD; Phần Lan 41.812 USD; Iceland 48.070 USD)².

Có thể thấy rằng, xã hội dân chủ Bắc Âu là mô hình kích thích mạnh mẽ sáng kiến cá nhân và lợi ích toàn xã hội, cho phép phòng tránh được các khuyết tật lớn của kinh tế thị trường, chống lạm phát, giảm thất nghiệp và những bất chắc khác qua hệ thống bảo hiểm đa diện, đa dạng. Các quyết định kinh tế và chính trị của nhà nước được xây dựng trên cơ sở nhu cầu của người dân cùng hài hòa với lợi ích chung của cộng đồng xã hội. Công bằng xã hội được thực hiện từ khâu khởi nghiệp tới khâu phân phối, góp phần khắc phục được những khuyết tật cố hữu của kinh tế thị trường như phân hóa giàu nghèo, bất công xã hội.

c, Trên lĩnh vực văn hóa - xã hội

- Các quốc gia Bắc Âu thường dành tỷ lệ ngân sách lớn cho các phúc lợi xã hội, tạo nên một hệ thống phúc lợi tốt nhất trên thế giới

Hệ thống giáo dục của các nước Bắc Âu thường thuộc nhóm đứng đầu thế giới, các chính phủ thực hiện chế độ giáo dục miễn phí cho tất cả học sinh không phân biệt xuất thân. Ví dụ: Phần Lan, hệ thống giáo dục từ nhà trẻ đến đại học đều miễn phí, ngoài ra, chính phủ còn đảm bảo cho học sinh không phải trả tiền sách giáo khoa, tiền đi lại và một bữa ăn miễn phí, v.v.. Người Phần Lan luôn tự hào vì họ có hệ thống giáo dục phát triển cao nhất thế giới, với tỷ lệ 99,7% dân số tốt nghiệp hệ giáo dục bắt buộc và là một trong số những nước có tỷ lệ người thất học thấp nhất thế giới. Các chính sách giải quyết việc làm, chăm sóc người cao tuổi, thực hiện bình đẳng giới, bảo vệ môi trường... đều được các chính phủ ở Bắc Âu thực hiện rất tốt. Ví dụ: Thụy Điển, “phụ nữ sinh con được nghỉ đẻ 18 tháng có lương, trong đó 12 tháng đầu hưởng 100%, 6 tháng cuối hưởng lương 90%. Nếu đến tháng 18 lại có thai, sẽ tiếp tục được nghỉ hưởng tiếp 90% lương cho đến khi đứa trẻ ra đời lại được hưởng chế độ nghỉ đẻ 18 tháng”³. Ngoài ra, phụ nữ

được hỗ trợ tiền mặt trong thời gian mang thai, hỗ trợ cho người bố được nghỉ khi vợ mới sinh, cung cấp tiền mặt cho đứa trẻ thông qua bố mẹ, v.v..

- Xây dựng và phát huy giá trị văn hóa, lối sống, chất lượng cuộc sống của người Bắc Âu trong phát triển kinh tế - xã hội

Một nguyên nhân quan trọng đưa đến thành công của các nước Bắc Âu là xây dựng và phát huy giá trị văn hóa mang tính đặc thù. Đó là xây dựng một mối liên kết cộng đồng có kết lâu dài, tinh thần trách nhiệm cao, trọng chữ Tín và lòng trung thực; kết hợp với tính công khai minh bạch của chính phủ, sự giám sát của dư luận xã hội và các đảng đối lập đối với đảng cầm quyền; pháp luật nghiêm minh và lòng tin của người dân vào pháp luật. Văn hóa của người Bắc Âu còn thể hiện ở lối sống của họ. Họ thường nói đến “chất lượng cuộc sống”. Đất nước Thụy Điển có câu châm ngôn: “Tiền là thứ có thể dễ dàng được còn thời gian thì không dễ dàng được. Bạn sử dụng thời gian như thế nào thì nó sẽ quyết định chất lượng cuộc sống của bạn”. Nếu phải chọn một trong hai bức tranh về lối sống là “cuộc sống có đầy đủ vợ chồng, con cái, sân vườn” hoặc “cuộc sống có đầy đủ nhà cao cửa rộng, tiền bạc rừng rinh và xe hơi sang trọng” thì đa số sẽ chọn bức tranh thứ nhất. Bởi lẽ, thứ mà người Bắc Âu muốn chính là “phẩm chất”, chứ không phải là “vật chất” trong cuộc sống⁴.

Theo kết quả tổng kết của Mạng lưới về Phát triển Bền vững Liên Hợp Quốc trong Báo cáo Hạnh phúc Thế giới 2018 mới công bố: 10 quốc gia hạnh phúc nhất thế giới (trong đó các nước Bắc Âu luôn chiếm ưu thế) gồm Phần Lan, Na Uy, Đan Mạch, Iceland, Thụy Sĩ, Hà Lan, Canada, New Zealand, Thụy Điển và Australia. Nếu so với năm 2017, Phần Lan từ vị trí thứ 5 đã vượt Na Uy để trở thành quốc gia hạnh phúc nhất thế giới. Cho dù phải trải qua mùa đông khắc nghiệt, u ám và lạnh lẽo, nhưng người

dân Phần Lan khi được hỏi vẫn khẳng định: được hoà mình với thiên nhiên, sự an toàn, hệ thống chăm sóc trẻ em, trường học tốt và y tế miễn phí là một số trong những điều tuyệt vời nhất ở nước này⁵.

Độ tin cậy cao của người dân Bắc Âu vào thể chế và chất lượng nền dân chủ có nguồn gốc từ hệ giá trị Bắc Âu. Đây là kết quả của nhiều yếu tố được hun đúc lâu dài qua các quy trình tương tác xã hội, trên nền tảng của các quy ước, các chuẩn mực xã hội và trong khuôn khổ của những định chế xã hội nhất định. Lòng tin của người dân Bắc Âu thể hiện mức tín nhiệm của công chúng với thể chế hiện hành. Người dân sẵn sàng đóng thuế cao bởi họ tin tưởng rằng các công dân khác cũng đóng góp cho nền kinh tế thông qua hệ thống thuế và các cơ quan công quyền quản lý doanh thu thuế một cách công bằng, hiệu quả và không tham nhũng⁶. Trong những năm qua, các đảng xã hội - dân chủ cầm quyền ở Bắc Âu đã xây dựng được mô hình nhà nước liêm chính, thân thiện, trong sạch trước sự giám sát của pháp luật và xã hội. Các nước Bắc Âu đã coi lòng tin của xã hội là một giá trị cần xây dựng và phát huy, là động lực cho sự phát triển mà hạt nhân của nó là nền chính trị của dân, do dân, vì dân⁷.

2. Những vấn đề đặt ra từ thực tiễn phát triển của xã hội dân chủ Bắc Âu

Bên cạnh những thành tựu đạt được, các nước Bắc Âu cũng phải đối mặt với nhiều thách thức, rào cản trong quá trình phát triển, đó là:

- *Mâu thuẫn giữa việc đánh thuế cao để duy trì nhà nước phúc lợi với vấn đề thu hút đầu tư trong nước và đầu tư nước ngoài*

Để thực hiện nhà nước phúc lợi, các nước Bắc Âu đều phải duy trì mức thuế cao, từ đó, nhà nước giữ vai trò là người phân phối lại lợi ích nhằm đảm bảo phúc lợi đến mọi người dân. Nhưng, việc đánh thuế cao lại gây ra những khó khăn trong việc thu hút đầu tư cả trong nước và cả nước ngoài. Đây

là một mâu thuẫn chưa có lời giải thỏa đáng. Các tập đoàn, công ty trong nước, để tránh mức thuế cao từ chính phủ có xu hướng lựa chọn đầu tư ra nước ngoài để tối đa hóa lợi nhuận, mặt khác, các công ty nước ngoài khi lựa chọn đầu tư vào các nước Bắc Âu cũng cân nhắc với mức thuế cao mà họ phải nộp. Điều này có thể dẫn đến những hệ lụy là sự thất thu, nguy cơ thâm hụt ngân sách, vấn đề giải quyết việc làm cho người lao động gặp nhiều khó khăn, gia tăng nguy cơ thất nghiệp của người lao động kéo theo nhiều vấn đề xã hội khác có thể nảy sinh.

- *Phúc lợi xã hội cao và tình trạng ỷ lại, lười biếng, của người lao động*

Xét theo logic và tâm lý thông thường thì việc thu thuế nặng sẽ làm giảm động cơ làm việc của người lao động và phúc lợi xã hội cao mà không phải làm gì khiến người ta lười hơn. Việc chi tiêu hào phóng cho phúc lợi, duy trì mức chi trả cao cho lao động thất nghiệp... khiến cho một bộ phận người dân trông chờ, ỷ lại, dựa vào trợ cấp của nhà nước, không chịu cố gắng tìm kiếm việc làm. Nhưng, điều làm cho mọi người ngạc nhiên là, tại sao các nước Bắc Âu có thể trở nên thịnh vượng và tăng trưởng tốt với các khuyến khích kinh tế được xem là yếu tố đi cùng với thuế suất rất cao, một hệ thống an sinh xã hội hào phóng và chế độ phân phối bình quân? Thực ra, trong thập niên 1980-1990, các nước Bắc Âu cũng đã phải trải qua những cuộc khủng hoảng hết sức nghiêm trọng. Còn sự ổn định và phát triển gần đây của những nước Bắc Âu là do họ đã học được những bài học từ trước đó, đồng thời có nhiều kinh nghiệm và kỹ năng quản lý khủng hoảng.

- *Tình trạng dân số già và thiếu nguồn nhân lực trẻ cho tương lai*

Trong những năm gần đây, xu hướng già hóa dân số, nhóm người ở độ tuổi trên 80 cũng sẽ tăng mạnh ở châu Âu nói chung và ở các nước Bắc Âu nói riêng, ước tính khoảng 20 triệu người vào năm 2015, 27

triệu người vào năm 2030⁸, đặt ra những yêu cầu mới về chăm sóc sức khỏe và dịch vụ y tế. Sự gia tăng nhanh chóng tỷ lệ người già trong xã hội khiến cho nghĩa vụ đóng góp vào quỹ an sinh xã hội của thế hệ thanh niên - những người đang trong độ tuổi lao động, trở nên nặng nề hơn, rủi ro về nghèo khổ, thất nghiệp hoặc thu nhập thấp sẽ cao hơn, làm nảy sinh thêm các vấn đề xã hội và an sinh. Việc già hóa dân số và tỷ lệ sinh thấp ở các nước Bắc Âu cũng dẫn đến nguy cơ thiếu hụt lực lượng lao động, nhân lực cho tương lai. Đây là một vấn đề khó khăn đặt ra đối với các nước Bắc Âu đòi hỏi phải có giải pháp căn cơ để giải quyết.

- Giải quyết vấn đề người nhập cư đang gây ra nhiều tranh luận trong xã hội

Trong những năm qua, cuộc khủng hoảng di dân đến từ các nước Trung Đông, Bắc Phi đã buộc các nước châu Âu, trong đó có các nước Bắc Âu phải chung tay giải quyết. Đối với các nước Bắc Âu, với hệ thống phúc lợi cao, môi trường hòa bình, ổn định là nơi sống lý tưởng mà nhiều người mong muốn đến. Việc tiếp nhận người nhập cư, nhất là từ các nước châu Á, cũng đã góp phần giải quyết vấn đề lao động, phát triển kinh tế ở Bắc Âu. Nhưng đến nay, các nước này đã bắt đầu cắt giảm những hỗ trợ mà họ cung cấp cho những người mới đến, đồng thời thắt chặt các chính sách về người tị nạn⁹ do những khó khăn trong việc giải quyết việc làm, ổn định xã hội, cung cấp các dịch vụ xã hội... Bên cạnh đó, nguy cơ của chủ nghĩa khủng bố và quan trọng hơn là sự bất đồng quan điểm trong việc giải quyết vấn đề người nhập cư có thể gây ra những rạn nứt trong quan hệ giữa các đảng phái, giữa các bộ phận nhân dân, ảnh hưởng không nhỏ đến sự đồng thuận trong xã hội Bắc Âu.

3. Giá trị và gợi ý đối với Việt Nam hiện nay

Qua nghiên cứu sự phát triển của xã hội dân chủ Bắc Âu, có thể rút ra những giá trị tham khảo hữu ích đối với Việt Nam:

Một là, cần xây dựng một chính phủ tinh gọn, hiệu quả, tự chủ cao, minh bạch và trung thực

Điều này cho phép, khi phát hiện ra trục trặc, thì cả hệ thống chính trị đã được huy động để tìm giải pháp và điều chỉnh sao cho hợp lý hơn. Các đồng thuận mới có thể thay thế những nguyên tắc cũ kỹ, lỗi thời một cách dễ dàng. Một chính phủ như vậy cũng cho phép giải thích tại sao các nước này liên tục cập nhật và điều chỉnh mô hình phát triển của họ. Hơn thế, thay vì kinh doanh hay làm ở khu vực tư nhân như nhiều nơi khác, rất nhiều người tài ở các nước này đã vào làm việc tại khu vực nhà nước và đó được xem là vinh hạnh của họ. Đây là vấn đề có ý nghĩa tham khảo quan trọng đối với nước ta trong quá trình xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa và thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, để Nhà nước vừa đảm bảo tốt vai trò quản lý, vừa thực hiện tốt các chức năng xã hội; vừa đảm bảo cho kinh tế thị trường vận hành, phát triển nhưng cũng đảm bảo cho nền kinh tế đi đúng định hướng xã hội chủ nghĩa.

Hai là, phát huy dân chủ, tăng cường đồng thuận xã hội

Dân chủ là một vấn đề có tính nguyên tắc mà các đảng ở Bắc Âu, dù đảng nào lên cầm quyền, vẫn phải tuân thủ. Mọi chính phủ đều cố gắng hướng hoạt động của mình vào thực hiện dân chủ và các quyền của công dân một cách sâu rộng, trực tiếp. Đối với những quyết sách quan trọng liên quan đến lợi ích số đông, đều được người dân bàn bạc công khai và trực tiếp tham gia quyết định với nhiều hình thức khác nhau.

Dân chủ tất yếu đến đồng thuận xã hội, những quyết sách khi được bàn bạc kỹ lưỡng và với sự tham gia của đa số sẽ được đồng thuận cao từ nhân dân. Nhân dân được tôn trọng, nhà nước làm việc vì lợi ích của người dân. Sự tin tưởng giữa nhân dân và nhà nước là giá trị và cũng là một trong

những bí quyết quan trọng tạo nên sự thành công của xã hội dân chủ Bắc Âu.

Từ nghiên cứu xã hội dân chủ Bắc Âu có thể rút ra một số gợi ý mang tính đối sách cho Việt Nam trong quá trình hội nhập quốc tế, xây dựng chủ nghĩa xã hội hiện nay:

Một là, sử dụng người tài, ngăn chặn nguy cơ tham nhũng bằng hệ thống pháp luật hoàn thiện và có sự giám sát chặt chẽ của nhân dân

Sau hơn 30 năm đổi mới, bên cạnh những thành tựu đạt được, Việt Nam còn những hạn chế, yếu kém như: bộ máy nhà nước còn cồng kềnh, hoạt động kém hiệu quả; hệ thống pháp luật chưa hoàn thiện; tình trạng tham nhũng, tình trạng thoái hóa, biến chất diễn ra ở một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên; việc chưa thực sự coi trọng và sử dụng người tài... Để khắc phục những hạn chế này, việc tham khảo kinh nghiệm của Bắc Âu trong xây dựng Nhà nước là cần thiết. Trong thời gian tới, nước ta cần tiếp tục hoàn thiện bộ máy nhà nước, thực hiện tinh giản biên chế, nâng cao tính minh bạch trong hoạt động của Nhà nước, hoàn thiện hệ thống pháp luật, đặc biệt là thu hút và trọng dụng nhân tài và nâng cao tính phản biện xã hội đối với các chính sách phát triển đất nước.

Hai là, phát triển kinh tế dựa vào nguồn nhân lực có trình độ cao, khoa học công nghệ hiện đại

Việt Nam xác định phương hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa thời gian tới là: "...lấy khoa học, công nghệ, tri thức và nguồn nhân lực chất lượng cao làm động lực chủ yếu;"¹⁰. Tuy nhiên, để thực hiện được điều này, bên cạnh việc đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục quốc dân, gắn kết chặt chẽ phát triển nguồn nhân lực với phát triển và ứng dụng khoa học, công nghệ, thì việc thực hiện tốt các chính sách xã hội, chăm lo đến phát triển toàn diện của con người chính là điều kiện đảm bảo để nước ta phát triển bền vững và đúng với mục tiêu xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Ba là, tiếp tục đẩy mạnh quan hệ giữa Đảng Cộng sản Việt Nam với các đảng dân chủ xã hội cầm quyền, nhất là các đảng ở Bắc Âu để học tập những kinh nghiệm lãnh đạo đất nước

Những đường lối chính sách mới của đảng xã hội dân chủ thường là thành quả của thảo luận công khai, chấp nhận những ý kiến phản biện và chịu sự giám định, phúc quyết của đảng viên, của nhân dân. Do đó, việc tăng cường học hỏi kinh nghiệm là một biện pháp tích cực để rút ngắn khoảng cách trong phát triển □

¹ Dẫn theo: The Economic, ngày 02-2-2013, *Bí quyết thành công của Bắc Âu*, Bản tiếng Việt © 2013 Phạm Vũ Lừa Hạ & pro&contra.

² Dẫn theo: Global Finance Magazine (GFM) tính toán xếp hạng dựa trên chỉ số GDP bình quân đầu người theo phương pháp sức mua tương đương PPP, ngày 14-03-2017.

³ Đinh Công Tuấn: *Mô hình phát triển Bắc Âu*, Nxb. Từ điển Bách khoa, H., 2011, tr.99.

⁴ Vượng Lê: *Đã tìm ra công thức chung lý giải vì sao người Thụy Điển, Đan Mạch không mang 'nhà lầu, xe hơi' nhưng vẫn hạnh phúc!* Nguồn: <http://soha.vn/da-tim-ra-cong-thuc-chung-ly-giai-vi-sao-nguoi-thuy-dien-dan-mach-khong-mang-nha-lau-xe-hoi-nhung-van-hanh-phuc-20170609135821126.htm>, ngày 09-06-2017.

⁵ Xuân Hương: *Vì sao người Bắc Âu vẫn luôn là những người hạnh phúc nhất thế giới?*. Nguồn: <https://vov.vn/the-gioi/cuoc-song-do-day/vi-sao-nguoi-bac-au-van-luon-la-nhung-nguoi-hanh-phuc-nhat-the-gioi-747413.vov>, ngày 05-04-2018.

⁶ Xem Hồ Thị Nhâm: *Lòng tin xã hội- nhìn từ Bắc Âu*, Tạp chí *Lý luận chính trị*, số 6-2018, tr. 106-107.

⁷ Xem Nguyễn An Ninh: *Mô hình chủ nghĩa xã hội dân chủ ở Bắc Âu hiện nay và những gợi mở, tham chiếu cho Việt Nam*, Tạp chí *Lý luận chính trị*, số 11-2018, tr. 81.

⁸ Phạm Thị Hồng Diệp, *Những thách thức với các nhà nước phúc lợi châu Âu trong thế kỷ XXI*, Tạp chí Khoa học ĐHQGHN, Kinh tế và Kinh doanh 28 (2012), tr. 64.

⁹ Thông tấn xã Việt Nam: *Các nước Bắc Âu tỏ ra lạnh nhạt hơn đối với người nhập cư*, ngày 10-11-2015

¹⁰ Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb. CTQG, H., 2016, tr.90.